

Ferencz e.Győző:

Városalakító egerszegi tükék

A nekirugaszkodás évei

Mármint azok az évek, amelyek elvezettek a nagyközség rendezett tanácsú várossá válásához. Ez az időszak alapozta meg Zalaegerszegnek a századfordulóiig és azon túl is tartó polgári fejlődését. A lendület, a nekirugaszkodás tulajdonképpen 1884-től számítható.

Az előzmények az 1883. évi eseményekig vezethetők vissza. Vessünk rá egy pillantást. Annál is inkább, mert az eddigi várostörténetekben erről az évről meglehetősen szellősek az ismereteink.

A városi képviselő testület 1883. december 31-i ülésének végén a várkastélyokhoz hasonlatosan csipketerős, a templommal szemben magasodó sarokház - a városháza - nagytermében - Czinder István városbíró urammal az élén - bizonyára abban a tudatban koccintott, hogy megint előbbre jutottak. Egy kokasléppessel. Ugyanis fölolvastatott a belügyminiszter jóváhagyó leirata, mely engedélyezte a városi és járási kórház megépítését, a kórházi városi bizottság 1882. decemberében elkészített tervrajza szerint.

„Örömmel észleltem, hogy Zalaegerszeg szereti, tiszteli hagyományait, múltját, tudja, hogy a múlt tisztelete egyben a jelen és a jövő ígérete is, hiszen a mában élő múlt egész jövőnket is befolyásolja.

(Vizi. E. Szilveszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnökének nyilatkozata. Zalai Hírlap, 2004.05.07.)

Az első kokaslépés

Ennek lényege így hangzott:

„ Az 1879.évi rendeletre és az 1876.évi törvénycikkely 56. §-ra a kérdéses kórház építésre az engedélyt megadom.” Igaz, hogy némi kikötéssel, de a képviselő testületi jegyzőkönyv szerint „ A tervrajzon tett módosítások az építendő kórháznak csak előnyére válván, a közgyűlés azokat egész terjedelmében elfogadta.”

Három út előttünk. Melyiken induljunk?

Ezzel kijelölte a testület a maga által is bejárando három ágú utat, amelynek eredője egy irányba mutatott: a földszintes, tenyérnyi ablakos, szalmatető - disznóólas mezőváros valódi várossá fejlődése felé.

A kórházról már volt szó. A következő nagy lépés a rendezett tanácsú várossá nyilvánítás elérése. A harmadik pedig, hogy a vaspálya elérkezzék ide, a Zala partjára is.

“...a várkastélyokhoz hasonlatosan csipketetős, a templommal szemben magasodó sarokház...”

A zalaegerszegi városháza 1898 előtt

Közben, persze, ahogyan a város határán a Zala, csöndben folydogált az egerszegi közélet. 1883-et irtunk...

Különös pénzhez jutást ígért a bátrabbjának a Zala megye felhívása: aki kézre keríti Savanyú Józsi bakonyi betyárt, annak jelentős összeg üti a markát. Ha élve adja pandúrkézre, 1000 forint a jutalom. Ez akkoriban kisebb földbirtokossá tehetné volna a szerencsést. A lelőtt, vagy másképp az élők sorából kiiktatott betyártetemért ennek fele, azaz 500 forint járt. Csak összehasonlításképpen: a 4 oldalas, A/0-nál valamivel nagyobb méretű hetilap évi előfizetése 4 forintba került. Ennyiért kapta kézhez az olvasó Csáktornyától Balatonfüredig és Alsólendvától Sümegig, vagyis a korabeli Zala megye területén. Az olvasói megnyilatkozásokból ítélve a lap eljuttatta a városi, a megyei híreket Kismartontól Nagyszébenig és Pozsonytól Fiume városáig. Vagyis az akkor 5.121 négyzetkilométernyi és 359.984 lakosú megye területén túl is. Sajnos, túl sokan nem böngészgethették a lapot, mert ekkora megyében mindösszesen 76.045 férfi és 44.564 nő tudott írni-olvasni, csak olvasni pedig 8256 férfi és 30.021 nő. Nem ismerte a betűvetést 56.060 férfi és 69.609 nő, vagyis a szoknyás népességnek közel a fele.

Ami a lakottságot illeti: Nagy-Kanizsán 18.389, Zala-Egerszegen 5.905. Keszthelyen 5387, Sümeghen 5029

lakost írtak össze, még a horvát Marko Gasparics (a zalaegerszegi utcanév szerinti Gasparich Márk) szülőföldjén lévő Perlakot is 3444-en lakták.

Grósz a Savanyó hasára, Szopós a fejére

Bizony alaposan át kellett fésülni ezt a megyét, hogy előbb-utóbb fönnakadjon a betyár, az újság szerint is Vas, Veszprém és Zala megye közös réme. Nos, a zalaegerszegi Szopós nevű csendőr őrmester egyik társával Tapolczára ment még március végén, ahol „az ottani őrsvezetőt két csendőrrel maga mellé véve tíz nap és tíz éjjel folytán üldözték, míg végre f.hó (azaz április - F.Gy.) 4-én elfoghatták a vendeki vágásban. Nagy sűrűségben egy tölgyfa alatt feküdt. Szopós Grósszal hatolt a sűrűségbe, s midőn mintegy 3 lépésnyire voltak a szendergő Savanyútól, az észrevette őket, bal kezével a fegyvere, jobb kezével a revolvere után nyúlt, de a két csendőr nyílsebességgel reá ugrott. Grósz a hasára, Szopós a fejére, mire a másik három csendőr is odament és megkötözték. Mivel a sűrűből kijönni nem akart, kihozták a tisztásra.” Akadt immár megbeszélni való nem csak Zala-, de országszerte is. Az ilyen hírt sürgönyök nyomán közölték a lapok mindenütt. Hamarosan megtudhatták azt is, hogy Savanyú Józsi és társai, úgymint Fericsák György, Mogyoróssy Imre és Kecskés József bűnpörét Szombathelyen tartják meg a királyi ítélő tábla döntése szerint. A bűnjeleket már a helyszínrre is szállították.

A közülethez tartozott, hogy nem csak megalakult 1883. július 1-én a polgári iskola rajztermében 70 taggal és Udvardy Ignác elnökletével az iparos ifjak önképző és - tessék csak figyelni! - betegsegélyző köre, de működött is. Az 1884. január 13-i híradás szerint Rigó Ferenc személyében már egyleti orvos is vigyázott a gyarapodó munkásság egészségére. Rigó doktor egyébként kórházi sebészorvosként szerzett gyakorlatot. Ekkor már 101 tagot számlált az eylet.

Újabb kokaslépés : vasútbizottság alakult

Mindennél fontosabb volt azonban, hogy 1884.január 26-án a déli vaspálya kiküldötteinek részvételével a gazdasági egyesület épületében összeült „a zala-egerszeg - szentiváni szárnyvasút végrehajtó bizottsága.” Íme a vasútalapítók névsora: Háczy Kálmán földbirtokos, elnök, dr. Szigethy Antal ügyvéd, Árvay István, id.

Czinder István, dr. Czinder István, Kaiser József, Skublics Jenő, Skublics István, Sturm István végrehajtó bizottsági tag, Svastits Benó (nem Benó! - F.Gy.) alispán, Száner Jenő, a déli vaspálya társulati főfelügyelője, Lukáts Kálmán, a vaspálya mérnöke. A jegyzőkönyv szerint a szárnyvasút „rövidségénél fogva és kedvezőbb előnnyel csakis a Zala balpartján vezethetők és pedig, ha a pályaudvar Kaszaházán helyeztetnék el, a Zala folyón építendő híd költségei megtakaríthatnának, ha pedig a pályaudvar Zala-Egerszegen lenne elhelyezve, a Zala folyón egy, a szent-iváni vashídhoz hasonló híd, s a Zala folyó kiáradásai átvezetésére szükséges több nyílás építendő.”

Bizonyára az is hajtó ereje volt a vasútépítési szándéknak, hogy a városból Zalaszentivánra kellett kocsikázni, hogy el akarták érni a 02,42, a 12,32 és 21 órakor Nagykanizsára, onnan Budapest és Pozsony felé induló vonatot. Szombathely, valamint Fiume irányába 01,43 és 08,00 órakor, majd 15,32-kor pőfögött el a vonat. A lovas - bárha ponyvás - kocsik „fűtése” pedig köztudott volt, s az ma is.

A végrehajtó testület szerint a kaszaházi létesítés eleve lehetetlenné tenné a város fejlődését, „míg ellenben a pályaudvarnak Zala-Egerszegen a szándékolt helyen elhelyezésével a város ezen déli részén kiterjedésére, építkezésekre a lehető legkedvezőbb földrajzi helyzet kínálkozik, s minden tekintetben a város fölvirágzása és szebb jövője remélhető.” Tehát véglegesen elhatározta a testület, „hogyan indóház Zala-Egerszegen, a Fehérkép(i) utca végén, a Zala-Egerszeg - Bak megyei út mentén” kapjon helyet. Vagyis a 121 éve érvényesült bölcsesség oda helyezte, ahol ma is áll.

Munkásszervezet, képviselői alapítvánnyal

Úgy látszik, a korosabbak is étvágyat kaptak az inasoktól, s elindult a szervezkedés a munkások körében is betegsegélyző megalakítására. Oly sikeresen, hogy a lap már 120-as létszámú „akaratról” beszélt olvasni tudó közönségének. Az egységes szándék sikere nem is maradt el: 1884. január 27-én pontban 14 órakor az asztalos műhelyben megalakult a betegsegélyző. A munkások küldötteinek fölkérésére ezen megjelent Árvay István, Tomasich Sándor, Rigó Ferenc, Pap János, Mendly Károly és Udvardy Ignác, vagyis orvos, tanár, kereskedő. Alighanem szinte valamennyi újságolvasó fölkaphatta a fejét a hírre, amely szerint az akkor már 68 éves Farkas Dávid országgyűlési követünk és neje, Füzik

Az 1886-ban épült kórház, amit 1981-ben lebontottak

Mária nem csak belépett a munkás egyletbe, de 1000 forintot le is tett az asztalra.

„Szolgáljon ennek kamata a szegényebb munkás osztály javára.” - szölt, majd részletezte is ennek a lényegét. Eszerint kölcsönt kaphat a rászoruló: a keresményéhez képest 3 - 12 forintot 6 százalékos kamatra, de csak a téli hónapokban.

Nem csoda, hogy a függetlenségi párt jelöltjeként óriási többséggel választották újra képviselővé az ország gyűlésébe.

Gazdahessentés a vaspályára

Viszont a vasútügy melletti egységes tömörülést szolgálta óhídi dr.Szigethy Antal ügyvéd azzal, hogy részletes számvetést készített a várható költségekről, de a haszonról is. Akkor még csak mérsékelt sikerrel.

„Ha erre nem vezetnék el azt a pőfögős vasutat, úgy talán még adnék is valamicskét. De mivel erre akarják csettegtetni a vaskerekeket, egy fillért sem adok biz én!” - hessentette odább a vasútra gyűjtő tőfeji vendéglőst a falu legtehetősebbje, Takács Gábor gazda.

Csupán érdekességként: a mezőváros évi költségvetésében a bevételi elképzelés alig haladta meg a Savanyú betyár fejére kitűzött vérdíj tizenötszörösét: 15 ezer 283 forint 27 krajcár került a főkönyvi rovatokba. A kiadást 24.228 forint 16 és fél krajcárra tervezték, vagyis a város 8944 forint hiányból volt kénytelen gazdálkodni. Nyilván abban reménykedtek a testületben, hogy év közben csak-csak potyog - pottyán valahonnan egy kis pénzmag.

Rablók hátultöltősökkel - kisbíróként

„Hallotta? Hogy mik vannak! Hol itt a közbiztonság??” - szörnyülködtek a derék polgárok a kávéházi asztaloknál.

Mert a költségvetési hiány talán kevesebbek idegeit borzolta föl, az akali hír annál inkább. Arról szólt, hogy a betyárok fogták a hátultöltős puskát, tisztos polgári ruhát öltöttek a korábbi útonálláskor szerzett készletből, s a Zala megyei Balatonakaliban betörték Kiss János földbirtokos házába. A 14 éves szolgáló lányka bebocsájtotta őket, hiszen egyikük nyájasan kisbírónak adta ki magát. A gazdasszonynak még sikerült az ajtót maga mögött bezárva eliszkolni. Így szerzett a rablásról tudomást a gazduram és a hatóság. A szemközti házban az ablakból kibámuló szegény Gold Móric karját és mellét is lövés érte. Kiss gazdát pedig majdnem 1000 forint kár készpénzben, értékpapírban és ékszerben. Föl is ajánlott 200 forintot a kézre kerítőnek.

Nagyságos Farkas Dávid úr, a zala-egerszegi kerület országgyűlési képviselője derekabb céllal tett le 100 forintot a zala-egerszegi nőegylet elnökének kezébe. Arra kérte az elnökasszonyt, hogy ossza szét a város szegényei között. Méltán viseli nevét ma a város egyik utcája a tűzoltó laktanyától délre.

Faszögelők pünkösdi serege tekézett

A szórakozás sem maradt ki a város életéből. A hír szerint pünkösdi másnapján, azaz hétfőjén nem csak közgyűlését tartotta meg a 13 új taggal megyarapodott városi tekeegylet, de versenyt is rendezett a bábudöntögetőknek. Közülük Puer József a csizmadia társulat, Pirity Lajos pedig a cipész társulat elnökeként arról számolt be, hogy 300-an gyűltek össze a megyéből az ipartörvényről tárgyalandó. Ez volt ám a korabeli lábball-turizmus!

Vajon milyen városba kerültek a derék csizmadiai és cipészek?

Némi fantáziával magunk elé idézhetjük az akkori nagyközség képét, például egy falumúzeumi látogatás után.

A vendég csodálta, a városlakó szagolta.

A látogató – írta az újságnak, - a vasútról bekocsikázva Pózva felől megbámulta, hogy a régi házakat részint javítgatják, de újakat is építenek a helyükben. Csodálta, „hogy a mostani korban is lehetséges ilyesmi.”

Egy városlakó legott tollat kapott a kezébe és sűrűn mártogatni kezdte a tintatartóba (amelyet kalamárisnak is neveztek). Az a kép kerekedett ki a tollvonások nyomán az újságpapíron, hogy elkezdtek a gazdák kijavítgatni a kerítések fonatát. A levélíró ebbéli öröme után úgy gondolja, hogy „ időszerűnek látom most, midőn a choleraanak Európában történt kitörése többé nem palástolható, a hatóságok figyelmét a városbani veszélyes tisztátalanságokra fölhívni. A városi hatóság már számtalanszor sürgölve lett, de úgy látszik, nem tud vagy nem bír a törvényes kötelességének megfelelni, ezen okból a megyehatóság figyelmét kérjük föl...”

Mire is? A városban terjengő bűzre. Mindenek előtt az úgynevezett „telek utcára” gondolt a szerző, aki szerint ennek csak valamely félre eső török faluban található meg a párját.

„Csaknem minden háznál terjedelmes hidasok (azaz disznóólak - F.Gy.), árnyékszék emésztőgödör nélkül, mi okból az undorító rondaság a nyílt utcára ömlik, s ott az árokban bűzhödik undort és betegséget terjesztve. Van még több utca is hasonló rondasággal. Most még a baj távol van, lehet intézkedni. Ha egyszer a nyakunkon lesz, csak az elhalt áldozatok fölött siránkozhatunk.”

A döntő, a harmadik kokaslépés

Megindult más is: erőteljes, valamint sokoldalú akaratnyilvánítás, hogy Zala-Egerszeg valódi várossá válhasson. Először a megjelenésének második évfolyamába lépett Zalamegye találta ezt az igényt a nyilvánosság elé meggyőző erővel.

Cikkében arról van szó, hogy a haladás századában, a gőz-és a villany korszakában a szép vagyonnal bíró városra régtől hátrányként nehezedik, hogy nincs rendezett tanácsa, viszont nem a jövedelem, hanem a városi pótlék nő évről évre. „ Városunk egy nagy kiterjedésű és szép múltú megyének székhelye lévén illő, hogy százados tespedéséből ébredjen föl. Ne elégedjünk meg avval, hogy folyamatosan apáink

vagy nagyapáink mulasztásaival takargassuk hibáinkat, hanem lépünk a tevékenység terére. Erre pedig első és elengedhetetlen kellék városunk rendezett tanácsú várossá való átalakítása.”

Augusztusban pedig, annak is a negyedik napján 14 tagú bizottság alakult Zala-Egerszeg átalakítására rendezett tanácsú várossá. Tisztelegjünk előttük azzal, hogy mi is megörökítjük a nevüket most, 120 év után először: Árvay István, Ruzsits Károly, Háczky Kálmán, Kovács Károly, dr. Czinder István, Kaiser József, Unger Domonkos, Udvardy Ignác, dr. Mangin Károly, Sipoer János, Goldfinger János, Fischer László, Bessenyei György, Pécsy Károly, Bedő Vendel. (Ez utóbbi költséget emelt és 2002-ben fölújított szobor látható a Vizslaparki út és a Vörösmarty utca találkozásánál.) Már másnap ülésezett a frissen megválasztott testület és tagjai közé emelte Hajik Istvánt és Krosetz Istvánt.

Ugyanezen az ülésen két szűkebb körű bizottságot is kialakítottak a költségtervezet elkészítésére, a város jövedelmének kimutatására, a kérvény elkészítésére. A másik bizottság az adózó és az átalakítást óhajtó polgárok aláírását fogja gyűjteni a folyamodványra. Az ezt követő városi képviselő testületi ülésen pedig Kovács Károly ügyvéd, a testület tagja részletesen ecsetelte a közigazgatási átalakulás előnyeit. Ezzel együtt teljes részletességgel tárta a testület elé a város helyzetét.

Kovács képviselő úr kimutatása szerint működik a városban 4 elemi iskola, 6 osztályos polgári, amelynek 3 osztálya kereskedelmi szakos, 2 osztályos felső leányiskola. Ezekben oktat 20 tanító. A várost szolgálja még 6 orvos, 25 ügyvéd, 2 gyógyszerész és 74 kereskedő. A lakosság lélekszáma a legújabb adatok alapján 6434 (minthogy napirenden volt Kaszaháza és Ola csatlakozása a városhoz), területe 4929 hold és 586 négyszögöl, a belterülete ebből 349,5 holdat tett ki, amelyre 618 házat építettek. Mindebből a város saját tulajdona 7 ház, valamint 773,6 holdnyi terület.

„ Városunk tehát az 1876.évi 5-ös törvénycikk 40 §-ának b. pontja szerint elegendő szellemi és anyagi erővel bír ahhoz, hogy igényelje a rendezett tanácsú várossá nyilvánítását. - foglalta össze a lényegét, majd nyomatékkal és a jogszerűség okán is hozzátette: „Alulírottak, akik az összes községi egyenes államadónak több mint a fele részét fizetjük, kérjük a tekintetes megyei törvényhatóságot, méltóztassék megengedni, hogy Zala-Egerszeg nagyközség rendezett tanácsú várossá alakulhasson át.”

A fölterjesztéshez szükséges ív egyébként augusztus 8-án kelt, hogy minél többen aláírhassák: legyen rá elegendő idő. Az előbbiből következik, hogy

a rendezett tanácsú várossá nyilvánításnak bizony legfontosabb követelménye a pénz volt: a meghatározott összeggel befolyt adó.

Bizonyára különlegesség számba ment, hogy a nagykanizsai dr. Fárnek László (ügyvéd - F.Gy.) örömmel nyugtázta a hírt a megindult mozgalomról, „ hiszen Zala-Egerszeg fővárosát is teszi szoros értelemben Zala vármegyének” - írta levelében, amelyet a városi lap közölt is.

De azt is, hogy a városvezetők lelkesedése nem csupán a település üdvéért lobogott. Érdekük szerint a saját zsebüket is nézték bizony. Akkoriban ezt úgy fogalmazta meg az előterjesztés, hogy kimutatták azon áldozatokat, amelyeket a községnek meg kellene hoznia. Eszerint a megszűnt városbírói 400 forintos illetmény helyébe lép a polgármestert, egyúttal árvaszéki elnököt megillető 1200 forint. A tanácsosok közül az egyik a 240 helyett, egyúttal árvaszéki ülnökként is 600, a másikuk a megszüntetendő rendőrkapitányi 300 forintos állás után már városi rendőrkapitányként 1200-at kaphatna kézhez. A kapcsolt állások betöltésével hasonló, két-háromszorosára növekedhetek meg az évi illetmények.

A város-szolgáé és az útkaparóé ugyancsak.

Eljött aztán a következő kokaslépés ideje is: a megyei közgyűlés szeptember 10-én egyhangú határozathozatal után fölterjesztette a magas minisztériumhoz Zala-Egerszeg kérvényét a rendezett tanácsú várossá nyilvánításért. Mihamar lepilincézett aztán a minisztérium magasából a nem is lépés, hanem a kokasrúgás: a visszazármaztatott a kérelem azzal, hogy a város nem nyilváníthatja magát adófizetőnek. Vagyis még sincs meg a megkérántott pénzről. Csakám az egerszegi honatyák sem estek a fejükre. Nyilvánvalóan ösmerték a magasságos minisztériumi észjárást. Boschán Gyula vaskereskedése éppen rajnai borsajtókat hirdetett a hegyi gazdáknak. Úgy látszik, a város mindenféle prés nélkül is összegyűjtötte egy újabb íven az aláírásokat. „Megvan a kívánt adómenyiség!” - lelkenedezhetett a városi újság.

Ennek kinyomtatója, özvegy Tahy Rozália asszony pedig annak örvendezhetett, hogy a megyei mezőgazdasági termény-és borkiállításán a Zöldfa vendéglős Rozenkrantz Józseffel együtt II.osztályú dícsérő oklevelet rámaztathatott be műhelye falára. Még ennél is többre vitte Szigethy Antal ügyvéd úr Hópehely és Rózsa elnevezésű krumplijával, valamint almájával, körtéjével. Ebedli Lajos földműves alma-körtéjéért 1 db ezüst 2 forintost dughatott a dolmányzsebébe díj gyanánt.

Gázolások lóiramban

Csak az a nyavalyás gyorsajtás, az ne lett volna! Akkor a lovakat, manapság a lóerőket hajszoják. Akkor ostor pattogott a lófülek fölött és hátakon, manapság az engedelmes gázkar a serkentő.

„Alig van hét, hogy városunkban a sebes hajtás folytán 1 - 2 kisebb, nagyobb mérvű elgázolás elő nem fordulna. Elszomorítóbb a dologban, - dohogott az újságíró-előd - hogy épp az úri fogatoknál észlelhető a leginkább a legnépesebb utcákon, fordulópontoknál a legsebesebb hajtás megszokott dolog, sőt, az sem tartozik a ritkaság közé, hogy a fogat a vendéglőből sebes vágatva jó ki, s örülhet a járdán menők közül, akit gyors lába a veszedelemtől megment.”

Indóház a Fehéreképiben

A városi iparos és kereskedői kar színvonalának elismerése lehetett, hogy a megyei ipartanácsba beválasztották Fangler Mihály kereskedőt, Sipos János asztalost,

Dr. Mangin Károly járási és kórházi orvos,
1882-1887-ig vármegyei tisztii főorvos

póttagnak pedig Fischer László kereskedőt és Juhász József könyvkötőt.

Hozott a szeptember ennél fontosabb, maig ható újdonságot. A hónap közepén, egészen pontosan 14-én ismét a vasútról folyt a tárgyalás. Megint két kérdésre kerestek választ a tanácskozás résztvevői. Nem is hiába. Megszületett az egyetlen, helyesnek látszó, már végleges döntés Sturm György főmérnök részvételével: *Kaszaháza helyett a Fehérekép utca végében kell állnia az indóháznak.*

„A pálya a csácsi utca végén az úton át menve végződjék, s azon túl lenne az állomás a Pap utca mögött elnyúlva körülbelül a Fehéreképi utca végéig. Így a városban lenne, s 1 kilométerrel rövidülne le a pálya, s ha 36.000 forint minden pályakilométer, ez fedezné a Zalahidat, s ha Bak felé tovább menne, akkor a csácsi utca végétől a Váliczka völgyében, minden nehézség nélkül.” - szövege a megállapodás szövege, amelyet teljes műszaki terv egészített ki. Ebből kitetszett, hogy a Zala-Szentiváni állomástól a fejállomásig 8 - 9 kilométer hosszan fog csillogni a napfényben a sín pár.

A fuvarosok bánata: vasparipa a láthatáron

Örült is ennek mindenki. Azaz mégsem.

„Hát velünk most mi lesz? Mit csinálók a zabropogatóimmal, meg a delízsánszommal?” - vakarta meg a fejét az egyik fuvaros a templom előtt üldögélve a bakon.

„Úgy köll nekünk az a tüzes istennyila vasút, akár ablakos tótnak a hanyatt esés!” - bólintott rá a társa, aki éppen a zabos tarisznyát akasztotta paripái füle mögé.

„Osztán mitévők lehetünk?” óvakodott a beszélgetésbe a harmadik, s pokrócot terített a lóv háttára az októberi köd ellen.

„Jó nagyokat káromkodhatunk.” - adta ki a végső bölcsességet az első morgolódó.

Merthogy tucatnyi áru-és személyfuvaros abból élt, hogy a szentiváni állomásról és -ra szállította az utasokat, csomagokat, boltosoknak az árut, iparosoknak a megmunkálendő anyagot. Csakugyan igaza volt egyiküknek : a vonat elé nem állhattak, legföljebb káromkodhattak vagy füttyörészhettek.

Az októberi ködben.

A szilveszteri koccintás előtt a vasúti végrehajtó bizottság újabb értesítést és felhívást bocsájtott ki a nyomjelzési munkálatok befejezésének alkalmából. Erről is olvashattak Nagy-Kanizsán a Zala újság jóvoltából. Mindenek előtt a 60.000 forintos

törzsrészvény-jegyzést hangsúlyozta a hír, az előbb említett szám 4. oldalán.

A Zalamegyében megjelent értesítés a tényeket rögzítette, a felhívás törzs-részvények gyűjtésére lelkesített, hogy a költségek előteremtéséhez iparkodjék hozzájárulni mindenki tehetségéhez és vagyoni viszonyaihoz képest. A közmunka-és közlekedési miniszter 1883. augusztus 3-án kelt 26.094 számú engedélyének birtokában akár meg is kezdődhetnek az előmunkálatok. Engedély már van. Csak még pénz kellene hozzá. A törzstőkének legalább 30 százalékát bizony már akkor is be kellett fizetni. A város följánlott 60 ezer forintot. Ez éppen a fele volt a várható költségeknek. A fennmaradó hatvanat a városlakók polgári és földbirtokosi zsebéből kellett kicsalogatni, s ebbe beleértették a szombathelyi püspöki, s a városban közismert apát-plébánosi reverendát is. Amúgy teljes sikerrel. De erről majd a maga idejében.

Így ért véget a nagy nekirugaszkodás esztendeje, karnyújtásnyira a rendezett tanácsú várossá alakulástól. Az egerszegiek bíztak abban, hogy a tekintetes karok és rendek jószándéka is idenyúl, rábólintanak, s a nagy elszántságból valóság lesz. Ha az álmaik szerinti január 1-i ünnepi ülésből már biztosan nem lesz semmi, előbb-utóbb csak megérkezik az áhított városalapító okmány. Vele pedig az 1200 forintos polgármesteri illetmény.

Megérkezett mindkettő. Orgona nyílaskor.

1885: DICSŐ LETT A MÁJUSI FEGYVERTÉNY

Kaparós cikk az útkaparók ellen

A sok szilveszteri kellem és bájolgás után - némi képzavarral szólva - a januári derűs égből villámcsapásként dördült a lap írása, amely fölhívja a városi előljárásság figyelmét, hogy „utasítsa szigorúan a városi útkaparókat, az átjárókról a havat távolítsák el. Ha már fizetett útkaparóink vannak... a város közönsége e célra évenként adózik... ne kelljen a nagy sártengerben vergődnünk.”

Mindebből következően elképzelhetjük, hogy a fényes úri közönség topánkás hölgykoszorúja hogyan érkezhetett meg a sok fényes táncvígalmra. Akkoriban, ha járda létezett, az főként a mai Arany Bány környékén, s szurkos - kátrányos hajópadlóból állott, illetve feküdt a lábak alá.

Mi is itt a kérdés? Nagy-Kanizsa vagy Zala-Egerszeg?

A Balatonfüredtől Csáktornyáig húzódó Zala vármegye másik városában, Nagy-Kanizsán politikai és vegyes tartalmú vasárnapi hetilap jelent meg Zala címmel „a Zalamegyei ügyvédegylet, a Nagy-Kanizsai és Délzalai takarékpénztárak, Bankegyesület az Alsómuraközi takarékpénztár részvénytársaság és önszegélyező szövetek” hivatalos közlönyeként, Fischel Fülöp laptulajdonos kiadásában. A szövetkezet szó rövidítése azért került az előbb leírt módon a fejléc alá, mert csak így fért ki a 2,5 hasábnyi helyre.

Nos, a fejléc alatti 4 hasábon viszont arról elmélkedett a szerkesztő, hogy „ha mi ezen a helyen a felett panaszkodunk, hogy Egerszeg folyton emelkedik, halad, míg Kanizsa sok tekintetben hátrafelé mozog, ezt bizony nem azért tesszük, hogy irigykednénk Egerszegre, melynek, mint a megye székvárosának emelkedése az egész megyére nézve csakis öröndetes lehet. És teljes elismeréssel adózunk azoknak, akik Egerszeg fejlődésén és felvirágoztatásán dolgoznak. A nagyközönségből maholnap rendezett tanácsú város lesz. Forgalmát, kereskedelmét nagyban fogja emelni a vasút, amelyet szintén Egerszeg és vidékének buzgó lakossága eszközölt ki, s melynek eszméje már messze túl van a megpendítésen, sőt a leghatározottabb lépésekkel közeledik a megvalósulás felé.

Mindezekhez gratulálunk az egerszegieknek, és a kivívott eredmények fölött érzett örömdükben osztozunk mi is.”

Ugyanezen a napon a megyeszékvárosi olvasó lelkesült írással találkozhatott a Zalamegyében. A zalaegerszegi tudósítás január 6-i keltezésű.

„...pepszgó mozgásba hozta sokáig a tétlenség vas bilincsei közt nyögő városunkat, hogy az évtizedeken keresztül ólomsúlyként reánk nehezedő tespedés sötét ködét eloszlatva... anyagi és szellemi téren a haladás kiaknázatlan forrását megnyissa...a jelzett mozgalom a vasútügy, s városunk rendezett tanácsú várossá átalakítása körül érvényesült.”

Nos, az első - a vasútügy - előremozdonyozása céljából a Skublics, Czinder és dr. Szigethy összetételű, 3 tagú küldöttség kereste föl a szombathelyi megyés püspököt, Zalaegerszeg földesurát, hogy méltóztatassék kegyeskedve aláírni a törzsrészvényt.

Az instanciázásnak nevezett könyörgés eredményét ekképpen foglalta össze a küldöttség: a püspök - Zala-Egerszeg földesura - megnyerő figyelemmel kegyesen meghallgatta őket. „Miatán elég részletességgel ismertette a püspöki javadalom uradalmi-gazdasági viszonyait, amelyek öméltósága pénzügyi

erejét majd' a kimerülésig igénybe vették, nem zárkózott el, hogy megfelelő összeggel a vállalat létesítéséhez hozzájáruljon". Ezután és a példán felbuzdulva úgy döntött a bizottság, hogy a főispán útján megkeresi a megyén kívül lakó zalai földbirtokosokat is.

Példaadásként a besenyei Skublics Jenő és Skublics István 10 - 10 törzsrészvényt vásárolt darabonként 100 forintért. Érzékeltetésképpen: az újság évi előfizetése 4 forintba került.

Falbontó betörők a szőlőhegyen

Azzal kezdődött a szilveszterezés utáni kijózanodás Kaiser József úrnak, hogy betörtek az Egerszeg-hegyen álló pincéjébe. A pinceajtó erős zárjával nem bírtak, ezért már módszerhez folyamodtak. Nemes egyszerűséggel bontó szerszámot fogtak és nekiestek a falnak, amely engedett is a nem épp gyöngéd erőszaknak. A belső felszereltség edénnyel, evőeszközökkel lett szegényebb, s tolvajok ennyivel gazdagabbak.

Időközben 102 rendes és 152 pártoló taggal a város legjelentősebb társadalmi egyesületei közé küzdötte föl magát a Zalaegerszegi Munkás Egyesület, amely főként beteg tagjai segélyezését tűzte ki célul és hozzájárult az elhunytak eltemetéséhez. Vezetői nemes lelkiségére jellemző, hogy Rigó Ferenc egyesületi orvos az 50 forintos tiszteletdíjából 30-at a Varga Mihály kezelte pénztárban hagyott.

Tűzlocsoló kívül-belül

A lapszámokban szó volt az érdemdús tűzoltósági vezetőről. Azt nem tudni, tűzlocsolóként hogyan vitézkedett, ám a január 17-i táncvigalom szervezésében nagyot alakított. Az Arany Bányában lezajlott nagy esemény után a fényes közönség a „casino-teremből” jött ki nagy vígan, miután a tűzoltó egylet pénztárában hagyott összesen 15 forint 31 krajcár tiszta pénzt. Ennyivel gyarapodott a nemes célú egylet tőkéje.

A táncvigassági toroklocsolás után hamarosan megmutathatta magát Mayer úr valódi tűz valóságos oltójaként társaival együtt. Ugyanis január 22-én este 7 óra előtt Egerszeg-hegyen özvegy Gyuk Antalné hajlékára röpült föl a vörös kakas. Még oltották, amikor a szomszédos Fischer Miksa házának teteje kapott lángra, és úgy fél 10 tájban már Horváth Lajos lakópincéje kívánta vödörszám a vizet. A tudósítás megjelenésének idején még nem tudták, hogy ki, de abban biztos volt mindenki, hogy egy és ugyanaz a személy gyújtotta föl mindhárom portát. Minthogy az utóbbi időben túl gyakori volt a tüzeset az Egerszeg-hegyen, Kovács Károly tűzoltó főparancsnok úgy határozott, hogy a szőlős

vidéken délután 5 órától éjfélig tűzoltó őrálláson fogják körbe-körbe vizslatni, ki csullankodik a környéken olyan, aki nem oda való.

Szerencsére az idő nem volt télies: derült, ám hideg napokkal kezdődött, majd rövid időre zorddá változott, később újra enyhébb napok következtek, némi havazással. Ez azért fontos, mert nem nehezítette meg az akkori lánglovagok dolgát. Az ínycsekeknek szóló adatok: a légnyomás 725 - 755 mm volt, a hőmérséklet - 14,3 és + 11 fok között változott. Havi középértékeltnek + 1,3 fokot jegyeztek föl, a levegő nedvesség tartalma 87,5 %-os volt, a csapadék 135 milliméter tett ki. Uralkodó széliránynak az északit, a délit, az Észak-keletit, a nyugatit és a Dél-nyugatit érzékelték.

Benyerített a drótszamar

Az úgy történt, hogy szegény alig tudott tekerni a körülötte trappoló csapatnyi kölyköktől. Föltehetően az enyhébb napok egyikén, január 22-én érkezett meg Zalaegerszegre Himmelsbach Gyula gazdasz. Reggel 7 órakor indult el Keszthelyről. A tudósítás szerint Bak felé, tehát a Zalaapáti - Zalaszentmihály - Sohollár - Bak - Zalaegerszeg útvonalon. Szegény, bizony alaposan megdolgozott a dicsőségért a Zalaapátit követő és Bakig egyfolytában tartó rengeteg meredek emelkedő leküzdésekor.

„Bár 3 órai pihenőt tartott, du.4 órakor már városunkba ért, hogy megjövetelének idejét igazoljuk. Az utat ilyenképp 6 óra alatt tette meg.” - rögzítette a Zalamegye tudósítása, majd így folytatta. „Nem is csodálkozhatunk azon, hogy a gyermeksereg sebesen vágatva futott utána, midőn megtért, s a pénteki vásárláskor a csácsi utcán keresztül Pölöske felé menve nem egy földműves rázta a fejét az isten csudáján, s már kezdtek is jósolgatni, hogy ez a fene gyerek bizonyára nagy veszélyt hoz a városra, azért volt itt ispiónkodni.”

Szegény Himmelsbach úr velocipédje nyergének magasából legföljebb a zsúptetős házak üstökében a tökösveréb-fészkek titkát kémlelhette ki.

Lókött a ködben

Alighanem örökké megbánta Tornyos Sándor gazda, hogy megállította 2 lóerős fogatát. Ez még nem is lett volna olyan nagy baj, ám azért állt meg, mert egy idegen fölkéredzkedett melléje a bakra a bogárdi és a bessenyei csárda közötti úton. Kocogtak is egy darabig, amikor gazduramnak eszébe jutott, hogy neki dolga van a bessenyei söntésben. Leszállt.

„Megkérhetem egy szívességre?” - kérdezte a bakon ülő idegent.

Metszet Zalaegerszegről, XIX. század második fele

„Csak rajta!” - bízta a megszólított a gazdát.

„Tartaná a gyeplőt, amíg én bemenek, nehogy a lovak eltrappoljanak?”

„Menjen csak nyugodtan, tudok én bänni a gyeplővel.” - nyugtatta meg az idegen Tornyos uramat.

Mire pár perc múlva kijött a csárdából, a Válicka menti téli ködben nyomuk veszett a lovaknak, a kocsinak idegenestől együtt, aki nem hazudott: valóban tudta kezelni a gyeplőt.

A nagyközség művészeti életéről ad hírt, hogy Liedl Ferenc hegedűművész és Hegyi Géza zongoraművész az Arany Bárány nagytermében hangversenyt adott 19-én, megszólaltatva Weber szonátájából az sz-dúr I. tételt, (op. 39) Vieuxtemp fizs-moll hegedűversenyét, Chopin Balladáját, valamint Liszt hatodik magyar rapszódiaját. A helyárról sokat mond, hogy a zárt székért 1 forintot kellett fizetni. Ugyanakkor egy hirdetés szerint a malaga bor literje 2,50-be került, a kubai rumét Hubinszky Adolf fűszeresnél 51 krajcárért lehetett beszerezni, a jamaikai ennél 10 krajcárral többet került.

Nem csak vendégművészeket fogadott a műértő közönség, hanem a sajátjainak is szívesen tapsolt. Például az Országos Vöröskereszt zala-egerszegi fiókegylete által március 7-én a saját pénztára javára rendezett táncos hangversenyén is. Bizonyára az előadók fölkészültségét jelzi, hogy Chopin A-dúr polonézét és cisz-moll zongoraversenyét adta elő Anisics Izabella és dr. Gráner Adolf, és pedig négykezesen. Talán a többi zenedarab és előadója is sokat mond még a mai olvasónak is. Műsoron szerepelt Winmann Antoinette, aki Anisics kisasszony zongora kíséretével magyar népdalokat énekelt. Ugyancsak a zongorához ült Radulovics Stefánia, aki Fritz József fuvolajátékát kísérte. Ez utóbbi úr elszavalta Vörösmarty *Vén cigányát* is. Nagy valószínűséggel Anisics Izabella és dr. Ruzsicska Kálmán négykezesével szólalt meg Brahms több magyar tánca is.

Városrendezési tervről tárgyaltak a nagyközség előljárói. A városbíró bemutatta a Fehérképi utcáról a Pap utcára nyitni szándékolt utca tervét, de nem fogadta el a testület, mert ferdén volt vezetve a papíron. Viszont bizottság alakult a városbíró elnökletével és Szigethy Antal, Kovács Károly, Kaiser József, Varga Mihály

összetételben, hogy tárgyaljanak az utca kiszélesítéséhez szükséges átengedési árokról a tulajdonosokkal, valamint a Pap utcában lévő és az útba beleeső ház tulajdonosával. Talán ma is üzenet értéke lehet, hogy a testület arra utasította a városbíró és a jegyzőt, fogadjon föl egyént az adók és illetékek behajtására. Ha ezt elmulasztják, akkor az ő városvezetői költségükön a testület küld állami végrehajtót a hátralékosok nyakára!

Ennél nagyságrenddel fontosabb volt, s ezért a lap külön mellékletként nyomtatta ki egy teljes oldal terjedelemben a reménybeli rendezett tanácsú város szabályrendelet tervezetét. A testület ezt jóváhagyásra fölterjesztette a járási szolgabíróra. Alighanem ezt a „gyámkodást” akarta kikerülni a jövőben a város.

Megjelent aztán a Zalamegye 1885. március 22-i száma, amely rendkívül fontos tudnivalókat tartalmazó hirdetményt adott közre mindjárt első oldalának bal oldali hasábján, Svastits Benó alispán aláírásával. Már az első mondat a lényegét tartalmazta.

Március: a választási célegyenes

„Zala-Egerszeg községnek rendezett tanácsú várossá alakulása a nmglú (= nagyméltóságú) m.kir.(= magyar királyi) belügyminisztérium 1884.évi 62215.sz.alatt kelt rendeletével megengedtetvén, minthogy a rendezett tanácsú város képviselő testületének megalakítása céljából az 1871.XVIII.t.c. rendelkezései szerint a képviselő testület legtöbb adót fizető tagjai névjegyzékének összeállítása, illetőleg kiigazítása megtörtént és a törvény 41.§-ban előírt választási előmunkálatok befejeztettek, a képviselő testület választás alá eső tagjainak megválasztására határidőül f.é.ápril. hó 22-ik napját a törvény 47.§-a alapján ezennel kitűzöm, mely napon a város területén alakított két választó kerületben a választások foganatosítandók lesznek.”

Ezt követően az olvasók tudomására hozta a hivatkozott törvényhely rendelkezéseit arról, hogy mindazok megválasztók és megválaszthatók lesznek, akik országgyűlési képviselő-választásra jogosultak, egyszersmind tudnak írni és olvasni. Talán ma is meggondolásra érdemes az az előírás, amely szerint szavazat egyenlőség esetén „A felett, hogy ki legyen a képviselő, a választási elnök által kihúzott sors dönt.”

A választás egy napnál tovább nem tarthatott. Reggel 8 órakor kezdődött és este 6 órakor fejeződött be. Ugyancsak megfontolandó mai törvényhozóinknak, hogy a *szavazatok összeszámítása nyilvánosan* történt, amelyről jegyzőkönyv készült. Az eredményt az elnök a helyszínen azonnal kihirdette. A panaszokra, kifogások előterjesztésére 10 napot adott a törvény. Az „51.§ szerint a szavazatok nyilvános

összeszámításával egybeállítandó s a helyszínen azonnal kihirdetendő választási eredményről szóló jelentések a kerületenkénti választási elnökök által Zala-Egerszeg város gyűléstermébe a képviselő testülethez még ugyan azon a napon beadandók lesznek.”

Az új, immár városinak nevezett képviselő testület alakuló üléséről az alispán kijelölése szerinti nap: április 23-a, az ideje délelőtt 10 óra. A levezető elnök maga az alispán, aki ezennel meghívja a megválasztott és a legtöbb adót fizető testületi tagokat.

A mai olvasónak fontos tudnivaló, hogy mindezt azért írta a város javáért oly sokat cselekvő Udvardy szerkesztő úr, mert tudta: „ez lesz a közvetlen anyagi előny. De sokkal több az erkölcsi nyeresémeny, nem csak azért, mert városunk a nagyközségek sorából kiemelkedve tekintélyben nyer, hanem közvetve minden egyes polgártársunkra kellemes és előnyös lesz az, hogy polgármesterünkben a város területére szolgabírói hatáskörrel felruházott közeget bírván ügyeink szaporábban és saját tisztviselőink által intézettek el...” S ez azért fontos, mert eddig a szolgabírói kiterjedt járásának kis részecskéjeként intézhette a nagyközség ügyeit. Ezért a választásnál csakis és kizárólag a közjó jöhet tekintetbe és annak tudata, hogy a képviselők „hat éven át lesznek urai sorsunknak...”

Nem is maradt visszhang nélkül a nyílt levél, amelyre március 26-i keltezéssel válaszolt egy ügyvéd, aki pár hónap múlva meghatározó szerepet játszik majd Zalaegerszeg sorsában. Az Udvardy-cikk tartalmát teljes egészében a magáénak vallotta. Érdekes gondolat, „hogy a Kanizsáról városunk átalakulását üdvözlő cikk jelenik meg, nem annyira az e felett érzett öröm kifejezésének, mint inkább annak kívánom betudni, hogy a haladó kor vívmányai elől a megrovás vádja nélkül nem lehet elzárkózni.”

A várost irányítók megválasztásáról is véleményt alkotott az ügyvéd. Akkor még nem tudta, hogy ezzel megalkotta a saját későbbi működési elveit. Célszerű lesz a szó szerinti idézet.

„Áttérve a cikk tulajdonképpeni céljára, vagyis a tiszti kar megválasztásánál szem előtt tartandó tekintetekre, a cikkírónak ezekre vonatkozó tanácsait azon észrevétellel kívánom kiegészíteni, hogy *ne csak a tisztikar* legyen szakképzett, hanem a képviselő-testület is, amelyre amazoknak megválasztása lesz bízva, legyen az értelem és szakképességnek olyan fokán álló egyénekből összeállítva, kik menten minden egyéni befolyástól, különösen a politikai tekintetektől, képességgel bírjanak kiszemelni, és pedig elfogulatlanul szemelni ki azokat, kikkel a tiszti állásokat betölteni, a kikre tehát városunk jövő sorsát bízni fogják.

Mert ha a képviselő-testület nem olyanokból fog alakulni, kik elég önállósággal bírnak maguktól minden egyéni befolyást távol tartani, s kik a politikai

pártállást akkor, midőn városunk érdeke kívánja, tekintet nélkül képesek hagyni, multhatatlanul következniék ama szájalmat keltő állapot, mely a pártfogoltak és az úgynevezett gut-gesinntek seregét juttatná hivatalokba.” - olvashatták az intelmet a Zalamegye megvásárlói, kiegészítve azzal a figyelmeztetéssel, hogy „ a megválasztandóknak értelmi képességeit is számba vegyék...”, mert azoknak az a kötelességük, hogy „mind a magán, mind a politikai érdekektől függetlenül, egyedül a város szellemi és anyagi fölvirágoztatását szolgálják.”

A fenti gondolatokat Kovács Károly ügyvéd vetette papírra. Máig ható érvénnyel.

Kapott a tekintetes szerkesztő úr más olvasói levelet is. Ez nagy valószínűséggel tartalmazza a városi középosztály véleményét, tehát indokolt részletesen ismertetni.

„Legelső fontos mozzanat a képviselő testület 32 választott tagjának névsorát megállapítani, mert a 32 virilistával (= a legtöbbet adózóval - a szerző) közösen ezek fogják tisztviselőinket megválasztani, hat éven át sorsunkat intézni. A 32 virilistának névsora már meg van állapítva, tehát a működő testületnek fele része már ma azon helyzetben van, hogy az ügghöz hozzá szólhat, de nézetem szerint nem csak jogosítva van a kezdeményezésre, hanem azt tenni polgári kötelessége is. Polgári kötelességemet vélem tehát teljesíteni, midőn, mint egyszerű, de városunk javát szíven viselő polgár, a 32 virilistát felkérem, teljesítsék polgári kötelességüket, jöjjenek össze minél előbb, állapítsák meg a 32 képviselőre nézve azon névsort, melyet legjobb lelkiismeretük szerint kielégítőnek találnak, hogy aszerint mi, választók kellő irányzatot nyerjünk és a kockát nyugodt lelkiismerettel vethessük el.”

Kikről is volt szó a P. betűs aláírással megjelent levélben? Nos, a lap 2. oldalának legalján közli a képviselő testület legtöbb adót fizető tagjainak – vagyis a város leggazdagabbjainak - kiigazított névjegyzékét: Kaiser József, dr. Horváth Károly, Isóó Alajos, Ruzsits Károly, Rosenber Sándor, Szigethy Antal, Boschán Gyula, ifj. Grünbaum Ferenc, dr. Graner Mihály, Handler István, Fischer László, Kovács Károly, Deutsch Ferenc, Árvay István, Weisz Ede, dr. Czinder István, Krosetz János, Lengyel Károly, dr. Mangin Károly, Graner Jakab, Árvay Lajos, dr. Árvay István, Weisz Izidor, Horváth József, Lázár Antal, Svastits Benó, Hanthy Ferenc, Rechnitzer Miksa, Weisz Sándor, Páslek János, Büchler Jakab, Horváth Miklós, Geiringer Ödön, Erdős Géza, Krosetz István.

A jelképes szemafor tehát átállt, és zöldet jelzett a tényleges várossá válás mozdonya előtt, ha a tényleges gőzhajtány előtt még nem is.

Mindeközben a közigazgatás - ahogyan az újság írta: a politika teljes kizárásával -, továbbra is gőzerővel készülődött a várossá választáshoz. Ezt a lap választási

mozgalmaknak mondta. A szükséges összehanghoz és együttműködéshez, s azért, hogy az erők ne legyenek szétforgácsolva, április 8-án az Arany Bárány 6-os számú termébe gyülekeztek az urak, hogy a megválasztandó képviselők kijelölésére szorítkozva értekezzenek. Ennek eredményeként adta közre a Zalamegye április 12-i számának 1. oldalán mindkét választókerületben közreműködők névsorát. Ennek érdekessége, hogy a laptulajdonos-főszerkesztő, Udvardy Ignác a második választó kerület jegyzője volt, az igazoló bizottságnak viszont csak póttagja lett Kovács Károly.

Az egerszegi városi képviselő testületi tagok megválasztásával foglalkozott a szomszéd város lapja is. A Zala arról írt május 3-i számának 3. oldalán, hogy április 22-én rendben megtörtént a közbizalmi várossá váláshoz szükséges legfontosabb lépés, s a virilisták alkotta fél-testület kiegészült a megválasztottakkal. A hír címe is sokat mondó: Zalaegerszeg (így, egybe írva), mint rendezett tanácsú város. A tudósítás név szerint és választókerületi megosztásban közölte a képviselői állásokra megválasztottak névsorát. Egyikük neve mellett sem szerepelt, hogy melyik párt zászlaja alatt hajózik - ha egyáltalán tartozott valamelyik párthoz és -nak.

Az egerszegi piros bugyelláris

Szegény Cseleznik János fürdő tulajdonos úr bizony téphette a haját: rossz hírét keltették az általa működtetett intézménynek. A rossz hír így szólt: a helyi színtársulat 3 művésznője megtisztulván, jó hangulatban hagyta el a fürdőt. Ám fél óra múlva azzal tért vissza egyikük, hogy „45 forinttal terhelt pénztárcája elveszett”. Azonnal panaszt is emelt a szolgabírói hivatalban. Ám sem a fürdő tulajdonos, sem annak felesége semmiféle pénztárcát sem talált, sem üreset, sem telit. „Végre hosszas meghurcoltatás után” a szolgabírónál megjelent a magát károsultnak nevező színész nő férje, és kérte: vegyék semmisnek a panaszt. Ugyanis meg lett a piros bugyelláris annak értékes tartalmával együtt. Az egyik színész barátónó tévedésből még a fürdőben eltette, s csak később lelte meg a holmijai között.

A hír közzététele azért volt fontos Cseleznik uramnak, mert pénztolvajok közé aligha ment volna a fürdeni vágyó közönség.

A piros bugyellárisnak amúgy egyéb jelentése is volt. Ugyanis a helyi színjátszók előadták Csepreghy Ferenc hasonló című népszínművét „ügyes, átgondolt játékkal, jeles képességekkel”, amelyet a közönség nem méltányolt annyira, mint a lap, kalapot emelve Bényeiné, Csillag Pál, Kender Juli és színpadra lépő többi szereplő előtt.

Munkához látnak a kiválasztottak

Lezajlott hát a helyi képviselők megválasztása a rendezett tanácsú várossá válás jegyében. Mindjárt munkához is láttak, s a legfontosabbal kezdték: a vasút ügyének előre mozdításával.

A június 7-i lapszám arról tudósít, hogy bizony-bizony nagyon hiányzik a törzsrészcsevényeket jegyzők közül „Zalaegerszeg legtehetségesebb lakóinak nagy része.” Eddig 127-en jegyeztek 246 részvényt. Részletezte is a lap, hogy honnan mennyi pénz jött össze. Ennek közzététele azért lehet érdekes, mert eddigi ismereteinkből tudjuk, hogy a pénz mennyit ért akkoriban.

Nos, Zala-Egerszeg 60.000, a megyei segély 20.000, a takarékpénztári fiók 1000, a megyei nemesi pénztár 2000, a megyei gazdasági egyesület 200 forint ára jegyzést tudhatott magáénak. Csakhogy a leszámítás miatt a megyei segély -, 12.000 forintot ért, így a szükséges 120.000-ból csak 109.800 jött össze. Minthogy a részvénytársaság megalakulásához 10.200 forint kellett, ennek akadálya nem volt. Egyébként egyedül Schmall Ignácnak sikerült összegyűjtenie 11.500 forintot. Mindez szépen hangzott volna, ha nincs a fenyegető időpont: június 15-ig aláírt íveket kell bemutatni, hogy jogilag is ténylegesen rendezett tanácsú várossá válhasson Zala-Egerszeg. Született is fölhíváshoz.

„Erélyétől, buzgalmától függ, hogy a 10.200 forint biztosíttassék. Ha ez sikerül, lesz vasút - ha nem, bújjunk el odunkba és aludjunk tovább rothasztó álmunkat. Nem ébreszt föl bennünket *legalább egy századig a vasúti moraj.*”

Nagy valószínűséggel ezek a sorok is hatottak június 7-én a rendkívüli ülésre gyülekező képviselőkre.

Mindenképpen rendkívüli volt, mert ez volt a közjogilag ténylegesen várossá válni törekvő település vezetőinek első összejövetele, s mindjárt alakuló ülése is. Ekkor osztották szét egymás között a tagokat a megalakuló bizottságokba. Mindig sokat mond a megválasztott tagok fontosságáról a nevek sorrendje.

A jegyzőkönyv szerint jelen volt:

Kovács Károly polgármester, Braunschein József tanácsos, Nagy Sándor r. kapitány, Erdős Géza városi ügyész, Sanits Mihály pénztárnok, dr. Graner Adolf orvos, Vöczköndy László aljegyző, Németh Elek főjegyző.

A képviselők közül részt vett

Graner Géza, Sanits Sándor, Kovács László, Fangler Mihály, Háczy Kálmán, dr. Hány István, Goldfinger János, Simon Ferenc, Somodi Sándor,

id. Czinder István, Panner (a közgyűlésről tudósító újság szerint Páner) János, Sipos János, Fitos Károly, Lengyel Károly, Paczonay Sándor kültanácsos, Udvardy Ignác, Reschnitzer Miksa, Nagy Károly, Horváth Béla, Handler István, Árvay István, Krosetz János, Erdős Géza városi ügyész, dr. Gráner Mihály, Weisz Izidor ügyvéd, Grünbaum Ferenc, Hajik István, dr. Árvay István és dr. Czinder István.

Az elnöklő polgármester megnyitó szavai után felolvasták és hitelesítették az alakuló közgyűlésről készült jegyzőkönyvet, majd Kovács Károly tett jelentést a május 13. óta eltelt idő megtett intézkedéseiről, valamint a város „anyagi jobbléte fölvirágoztatása végett leghathatósabb” eseményről.

Ez pedig a „nagyméltóságú m. kir. honvédelmi minisztériumnak f. évi május 13-án 23129/85. sz. alatt kelt leiratának bővebb tárgyabani részleges megismertetése, a mely leiratban Zala- Egerszegre 1 lovas századnak való elhelyezése ígértetett meg”. Erről egyébként teljes részletességgel tárgyalt a város ünnepi utáni első munkaközgyűlése. A jegyzőkönyv szerint „A képviselő testület rendkívüli gyűlésének élénk érdeklődését keltette fel a város hatósági területén elhelyezendő egy lovas századnak beszállásolása, s megfontolta azt, hogy a kedvező alkalmat fel kell használni a város jólétének fölvirágoztatására, s el kell odáznai, s határozottan vissza kell utasítani mindent, ami az egyes vállalkozók hasznát előmozdítaná a város rovására, s egyhangúlag kimondatott: a város vegye bérbé az egyes területeket és a város legyen míg egy részről felelős, úgy más részről a mutatkozás haszon élvezője.” Ez a határozottság azért érdekes, mert még a január 13-i jegyzőkönyvből olvashatóan a katonaságtól kiküldött Fontain százados túlzott követelményekkel lépett föl. A részletek kidolgozására megválasztotta a testület a Háczy Kálmán, Hajik István, Erdős Géza, dr. Czinder István, Skublits Zsigmond, dr. Hány István, Handler István és Fischer László összetételű bizottságot.

Fontosnak tartottam a jegyzőkönyvbe foglalt lovassági határozat részletezését, hiszen évszázados kihatása volt egészen a szocializmusból visszakanyarított tőkés rendszer kezdetéig. Ekkor szűnt meg a hadosztály a városban, amely ennek „kárélvezője” lett, azaz kárvallottja.

Csalás-gyanús tüzeset

Pontosan 10 nappal az első munkaközgyűlés után érdekes tüzeset adott fejcsóválni valót a város lakóinak. Ugyanis történt, hogy éjfél után, úgy fél 3 tájban a is Csapó utcában - vagyis a mai Járum és Munkácsy utca táján - tűz világította be a hajnalodni készülő égboltot. Ennek három érdekessége is volt. Az egyik: már teljesen

üres zsúpos ház fogott tüzet. A másik - gyanúra okot adó - körülmény, hogy 1000, azaz egyezer forintra volt biztosítva még annak az évnek a tavaszán. A harmadik különösség: a hajlék lebontásra volt ítélve és éppen a tűzvész utáni napokban akartak nekimenni csakánnyal-lapáttal, hogy a helyébe új ház építendjen. A tűzoltók megakadályozták a lángok tovaterjedését. De a szóbeszédét nem.

1885. MÁJUS 13

A VÁROSSÁ VÁLÁS NAPJA

Ha kaszárnya-ügyben fontos (le)irat volt a belügyminiszteré, ennél korszakosabb a rendezett tanácsú várossá válás napja.

Ahogy a korábbi hivatalos - és az előzőekben ismertetett - iratok is előre jelezték, Svastits Benó (mindenütt szeretve tiszteltként megnevezett) alispán nyitotta meg a városházi tisztújító székét május 13-án. A jegyzőkönyv vezetésére Szigethy Antal ügyvéd kapott fölkérést. Minthogy Sabján Lázár megválasztott képviselő „ írásban beadta ez állásáról lemondását”, a helyét első póttagként Háczy Kálmán földbirtokos - a korábbiakból is érzékelhetően: a város ügyeinek odaadó szolgálója - foglalta el. Ezt követően jóváhagyta a testület „Zala - Egerszeg rendezett tanácsú város közigazgatási szervezete tárgyában készített szabályrendeletet. Így tehát sem jogi, sem közigazgatási akadálya nem volt a várost irányító tisztikar megválasztásának.”

„ Az ajánlatok beadására kitűzött 10 percnyi idő lejártá után alispán úr jelenti, hogy a polgármesteri állásra egy pályázó jelentkezett, Kovács Károly zalaegerszegi ügyvéd, akit a közgyűlés lelkes éljenzéssel választ meg polgármesternek, s a megválasztott polgármester elnöki kijelentett.” - írta beszámolójában a Zalamegye 1885. május 17-i számának 1 oldalán.

Ezután jelent meg immáron megválasztott polgármesterként Kovács Károly, s bejelentette: „ a benne elhelyezett bizalomnak teljes erővel igyekszik megfelelni, s kéri terhes állásának betöltése közben a képviselő testület bölcs támogatását.” Bizonyára meg is tette, mert ettől kezdve tőle - is - függött sok ember zsebének a sorsa.

Ezt követően jött sorra a város vezető tisztségviselőinek megválasztása. Megérdemlik, hogy a mai olvasó is megismerkedjen a teljesen új helyzetben is jókora felelősséget magukra vállalókkal.

Rendőrkapitánynak megválasztották egyhangulag Nagy Sándort, főjegyzőnek 32 szavazattal Németh Elek, Mayer István 16 és Simonffy János 1 szavazata ellenében, ügyésznek Erdős Gézát 29 szavazattal, Horváth József 19 szavazatával szemben.

A város orvosa egyhangú döntéssel dr. Graner Adolf lett. Ugyanis az akkori törvény értelmében rendezett tanácsú városban csak azt választhatták meg orvosnak, aki orvostudor és 2 évi gyakorlat után pályázott. Ennek alapján dr. Isoó János és Rigó Ferenc még jelöltként sem szerepelhetett.

Közfölkéltással lett beltanácsos és árvaszéki előadó Braunstein József, aljegyző pedig Vöczköndy László. Ugyancsak egyhangú szavazás után lett kültanácsos Fischer László és Paczonay Sándor, ugyanígy pénztárnok Sanits Mihály. Szedenik Géza hiába pályázott, nem tudta fölmutatni 10 megválasztott képviselő ajánlatát. Hárich Béla ellenőr lett 31 szavazattal, Nagy György 14 támogatója ellenében, rendőrbiztos pedig Gondy János 35 szavazattal, bár Köcsky János is jelentkezett, del csak 15-en látták volna őt szívesen a beosztásban. A városgazda címet viselhetette a 27 szavazatot elnyert Horváth Béla, Holczhammer

Szigethy Antal

József 11 és Nagy Imre 5 voksának ellenében. Hártl István ellenszavazat nélkül működött tovább szállásmesterként.

A tisztikar esküje után a frissen megválasztott ügyész köszönte meg a bizalmat, Hajik István javaslatára pedig a közgyűlés jegyzőkönyvben fejezte ki elismerését az alispánnak várost segítő erőfeszítéseiről, Svastits Benó ajánlatára „a lelépett, volt városi előjárásnak buzgó fáradozásáért”, a tisztújító szék jegyzőkönyvének vezetéséért pedig Szigethy Antalnak.

„Mivel a mai nappal életbe lépő helyhatósági szervezettel a régi megszűnik, az ügyiratok átvétele és a berendezésre nézve a képviselő-testület kebeléből Hajik István, Handler István, Krosetz János, dr. Czinder István, Háczy Kálmán képviselő urak küldettek ki, s ennek mielőbbi foganatosítására felkértek.” - olvasható a 120 évvel ezelőtti beszámolóban.

Rendkívül fontos annak közreadása, hogy a székét frissen elfoglalt polgármester első jelentős társadalmi kihatású intézkedéseként **összehívta tanácskozára a város iparosait** a városháza nagytermébe, május 31-én délután 2 órára. Ennek célja: intézkedések megtétele a városi ipartestület megalakításához, az új ipartörvény várható kedvező hatásainak fogadására.

A hírt közlő újság emlékeztetett rá, hogy korábban már volt szó erről, de semmi sem történt, mert a nagyközség várossá válása elvonta az erőket. Most azonban a polgármester első intézkedéseinek egyikeként „az iparosok jólétére irányuló ipartestület megalkotása” került napirendre. Ezzel rendezni lehet majd a viszonyt az iparosok és segédek, az iparosok és tanoncok, a segédek és tanoncok között. A súrlódások és vitás kérdések lecsillapítására és tisztázására békéltető bíróság létrehozása szükséges, ezen kívül a véletlen körülmények által szorult helyzetbe jutott tagokat segélyező pénztárra is.

Mínthogy az ipartestület létrehozásának sem jogi, sem közigazgatási akadálya sincs, „ha kitűztük a haladás zászlaját, nem szabad meghátrálnunk a városunk zömét alkotó osztálynak, az iparosoknak” jólétét szolgáló lépés elől - hangoztatta a lap. Ennek hírforrásaként szerepelt ezúttal is valószínűleg a képviselő testületi tag főszerkesztő. Akinek közben iskolai vezetőként is rengeteg dolga akadt így, a tanév vége tájt.

Az biztosan kebeldagasztó hír volt, hogy június közepén, az iskolai tanév zárásakor több tanuló is

elismerésben részesült, az újság által a nagy nyilvánosság előtt. Udvardy Ignác, a polgári iskola igazgatója örömmel számolt be arról, hogy a zárünnepélyen a gyerekek ének, szavalati és tornászati bemutatója után Árvay István iskolaszéki elnök 1 aranyat adott a legügyesebb gyakorlati műasztalos növendéknek, a VI.osztályos Németh Mihálynak. Farkas Dávid országgyűlési képviselő az ugyancsak hatodikas Simicska János tanműhelyi növendéket ugyancsak 1 arany forinttal jutalmazta meg több pályázó közül. A VI-os Fischer Ödön és az V.osztályos Záborszky József 1 - 1 ezüst pénzt mutathatott meg otthon a szüleinek. Egyikük az ezüstöt Mendly Károly tanműhely főnöktől vehette át, a másikat az iskola két tanítója adta össze.

Akkor még nem tudták, ma már bizony elmondhatjuk, hogy az iskolai hírek legjelesebbje volt, amely szerint a tekintetes Farkas Dávid országgyűlési képviselő a polgári iskola III. osztályos tanulójának, egy bizonyos Keresztury Józsefnek is 1 aranyat adományozott a rajzban, a többi tantárgyban tanúsított szép előmeneteléért.

Újabb oktatási tudósítás adta hírül július 5-én, hogy a magas minisztérium által a kőműves és ács mesterségre képzés céljából Zala-Egerszegen az elmúlt hónapban létesített bizottság előtt, a július 1-jén megejtett vizsgálatot Szalczser Miksa helybeli lakos sikeresen kiállván, az ácsmesterségre képesítettnek nyilvánítottatott.

Mindezek után azt is megtudhatjuk, vajon miből éltek a nemzet napszámosai, a lámpások. Ugyanis az andráshidai római katolikus felekezeti iskola pályázatot hirdetett rendes tanítói állásra, évi 36 forint fizetésért, az új iskolában kialakított lakásért, kis kertért. Ez volt a biztos bevétel. Ezután jött a kutya vacsorája: „a fiók egyháznál előforduló stólaris jövedelem.” Mai nyelvre lefordítva: a stólapénz, vagyis az egyházi szertartásokon közreműködésért esetleg adható krajcárok. Ezt egészítette ki az 50 - 60 tanköteles gyerek után járó évi 2 - 2 forint. A kántorság kötelező, az ének-zenei jártasság előnnyel járt, de okmánnyal kellett igazolni.

Zalaegerszegegen segédtanítót vártak pályázati sikere után a polgári fiú iskolába szaktanfolyami oktatónak. Javadalmazásként 500 forintra számíthatott, amelyet kiegészített még 100 forint lakbér. Ezért viszont a szaktárgyán kívül tanítania kellett szükség esetén német nyelvet is.

A közgyűlés által választott bizottság szerencsére elégséges okmányt tudott összeszedni és fölmutatni, tehát július 5-i számában arról tudósította vasárnapi olvasóit a lap, hogy a kaszárnya építés végleges eldöntése tárgyában 1-én rendkívüli képviselő testületi ülésen sikerült „a városunkra nézve kecsegtető jövedelmi forrásul kínálkozó ügyet végleg és a városnak csekély megterhelése nélkül elintézni.” Ez arról szólt, hogy özvegy Östreichner Zsigmondné a házát 15.000 forintért megvásárolják, és külön bizottság hatalmaztatott fel, a képviselők név szerinti szavazatai után, a szerződés aláírására. Így aztán az egyetlen értékelhető tervezetet benyújtó Hagymásy Gyula helyi építész Sturm György királyi főépítész által felülvizsgált okmányai alapján lehet kiírni a pályázatot a vállalkozóknak. Ezért aztán felfüggesztették az ülést 1/2 10 órától 11 óráig. Három ajánlat érkezett: Pick Hemriké, Hagymásy Gyuláé és a sümegi Scheiber Lipóté. Végül is Pick úré kínálkozott a legkedvezőbbnek: a városnak 5 év törlesztési időt ajánlott föl, a laktanya átadását beköltözhető módon szeptember 28-ra vállalta el összesen 44.923 forint 95 krajcárért.

Nem hiába vetette latba valóban hatalmas tekintélyét a város első polgármestere, mert 1885. május 31-én megalakult az ipartestületi előkészítő bizottság, és pedig a polgármester éljenzéssel fogadott bevezető szavai után. Udvardy Ignác jegyzőkönyvvezető szerint szépszájú iparos nem csak állást foglalt a testület megalakítása mellett, hanem rögvest előkészítő bizottságot is választott Fangler Mihály, Filipánics Mihály, Goldfinger János, Holczer Ferenc,, Horváth Ferenc, István István, Kovács László, Major Károly, Meskó József, Paál Ferenc, Puer József és Stern Bernát személyében.

A június 22-i képviselő testületi ülésről a 64 képviselőből tíz sem hiányzott. Ennyien tárgyalták meg a kaszárnya ügyet.

Két hét múlva arról írhatott a Zalamegye hogy „A kaszárnya építés serényen halad.”

Részlet egy készülő könyvből

Források:

Képviselő testületi ülések jegyzőkönyvei: 1883., 1884., 1885.

A Zalamegyei és a Zala című hetilap 1883., 1884., 1885. évfolyama.

Beszélgetések Fangler Imre nyugalmazott kereskedővel: 2001., 2002., 2003., 2004.

Kovács Károly emlékműve a róla elnevezett téren, a mai Zalaegerszegegen